



WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 17.

У Новом Саду, 15. новембра 1908.

Год. I.

САДРЖАЈ: Учитељев положај. — Модерно цртање, од Јов. Искруљева, из Врањева. — Индивидуалност. — Школа и настава: Биолошки закони и истине — Педагошки преглед: Велике народне школе у Данској. — Практичне обраде: Година и годишња доба, од А. Пејића. — Извештај о школама у епарх. темишварској. — Листак: Једна необична школа, од М. Б. — Преглед књига: Наше средње школе, од М. Ј. — Белешке. — Нове књиге. —

Учитељев положај.

Свако се осећа позван, да оцењује учитељев рад. Људи неписмени по селима, полуписмени и надрикрњиге сеоске и варошке, т. зв. интелигенција, која се само спољашњом формом и оделом може бројати у неки углађенији ред и права интелигенција која има спреме и знања, све то једном мером држи, да је позвано да оцењује учитељев рад. И како они то оцењују? Ако си помешан са онима, који дају тон друштву и околини, ако поскакујеш за њима, ако чиниш све што они прогласе за правилно и спасоносно, онда ћеш и ти у згодној прилици добити у том друштву здравицу, ма и последњу, као ваљан, вредан, самопрегоран родољуб и просветни радник, па ма да у школи ништа не радиш. Ако си при изборима, било каквим, добар кортеш и трчкасало, а у корист ових, који воде велику реч, бићеш и у новинама похваљен и истакнут другима за пример, па ма у школи и опет ништа не радио. Ако ниси такве природе да те интересују друштвени и страначки метежи, а клониш се тога и иначе у селу, у вароши; у својој најближој околини радиш истрајно на сваком добром делу, у корист просветног и економног унапређења народног, онда ти се донекле признаје рад, али већ као мање важан од онога, који се тиче наших данашњих кортешких и лармациских агитација. А ако се ограничиш само на свој школски рад, е онда баш не ваљаш ништа.

Резултат таквих друштвених појмова често нас уверава, да заиста они, који ни-

шта не раде или бар најмање раде, а највише вичу и свугде се силом истичу, да ти обично највише постижу, а кад једном постигну што су хтели, они гледе да се на томе одрже опет шарлатанством и махинацијама, па ма то морали употребити и против својих доскорашњих протектора. Тада се наједанпут износи како ти ништа не ваљају ни Богу, ни људима, и опртавају их свакојаким тамним бојама, а у исти мах врбују опет такве исте индивидуе, да се на крају крајева и са овима заврши процес интимности, пријатељства, партијског једномишљеништва, као што се завршио и са онима пре ових.

Оваке појаве нижу се једна за другом, час овде, час онде, а на послетку је последица да нас све стрпавају под једну капу и где кад без икаква обзира, преламaju штап над свима нама подједнако. Испостави се, да смо дотле добри, трпљиви, по неки и напуштани, док смо туђе оруђе, а испостави се и то, да нас гдекад и без икаква разлога истакну на црну таблу и приказују нас необавештеном свету у најцрњој боји.

Зашто је то све тако? Зато што ми нисмо какви треба да смо. Млад учитељ неспреман и незаинтересован довољно за свој наставнички позив, а неискусан у друштву, западне негде у околину, која га задобија за свој начин живота, за своје „културне“ потребе, за своје личне погледе на свет и он неосетно заплива том струјом у уверењу, да је то сасвим тако добро, па

ма то у ствари и не било добро. Њему ласка кад га тако младог хвале, већ као одличног учитеља, а и не срачунава у себи, шта је он то тако много и ванредно по- радио као учитељ, као васпитач деце и на- рода, да је тако на јуриш „освојио на- родна срца“ и пожњео хвалу.

Ако се промени ситуација у друштву, или ако је он сам сретним случајем наишао на прави пут, те изгубио вољу на оно пре- ђашње, а добио вољу на интензиван рад, он се после сâм буди из пређашњег несре- ђеног стања и увиђа да је тек сада сти- гао на прави пут својег позива.

Те процедуре, кроз које имају да прођу многи наши другови, одржавају ту непро- чишћену атмосферу, у којој се наш учи- тељски сталез још увек налази. Сви учи- тељи који су прошли кроз то, осетили су то већ давно, а осећају и сада. Па баш у корист поправљања тога, настојали су учи- тељи већ од 30—40 година овамо, да окре- ну коло свога живота, своје заједнице дру- гим путем. Али им то не може да пође за руком. Они трпе да им гризе сталешки живот та рђа која их тре исто тако као што је трла и оне историјске учитеље, који су због своје нишете културне, морали и попову штапу говорити „Ви“ („Штап су остали у цркви“).

Па докле ће учитељи бити парије ин- теллигентног друштва? Докле, док сами не стресу ланце са себе. Докле, док озбиљ- нији учитељи, не узму о коректуру оне своје другове, који још не могу да увиде да са позивом учитељским не иде упоредо и позив свечарског и трапезарског певача у свакој прилици, позив подрумара и наспи- чаше у кућевним весељима, позив друштве- не разбире, позив кортеша и свачијег ћирице. А место тога кад увиде да усавр- шавањем свога знања, подижу углед своје звању и тиме неосетно задобијају лични углед; кад у свакој прилици буду поносни на свој позив, и буду га штитили, од сваке навале и кад се не буду дали употребити за туђе оруђе. Кад буду свугде истицали своје учитељство и бранили сложено његово право, а сузбијали све оне, који се лепим или силом буду наметали учитељству да га експлоатишу.

Таким путем ће се учитељи издићи над свима онама, који се данас бесправно рас- тресају над њима, и у место што их ти сматрају сада за своје оруђе, доћи ће под учитељски морални утицај.

Али за то треба слоге и озбиљна рада! Осим међусобног културног рада, треба будне пажње и исправљања међусобног, па где год се појављују случајеви, који учи- тељском погрешком шкоде учитељству, тре- ба да их исправљамо, како би са што мање својих погрешака, били у стању увек слож- но устати против сваког злонамерног на- падаја на учитељски рад, име и углед.

Таким радом ћемо моћи освојити онау светлу будућност, која је од увек била излазна тачка учитељске тежње!

Педагог.

Модерно цртање.

Јован Искруљев учитељ — Арач-Врањево. —

б) Инстинктивно цртање.

Под инстинктивним цртањем разумевају се они дечји цртежи, 1) које ученици из- вађају, било по памћењу (сећању) било из фантазије, било пак по природи, без икак- ва упутства. 2) Они цртежи, које ученици зготовљавају из своје фантазије по задатој лекцији (теми) без икаква упутства. Оваке теме могу бити разне ствари, лица радње, призори. 3) Овде спадају још и илустра- ције препричанних приповедака, историјских и библијских момената, песама, бајки, ба- сана итд.

Инстинктивно цртање нека се извађа по овој методи (плану).

1) Ученици означен предмет: човека, кућу, дрво и друге ствари, из главе — по памћењу или по прегледу са оригинала — цртају и бојадишу.

2) Ученици по слободној теми из главе или са природних предмета, појава, цртају и бојадишу.

3) Деци, према њиховом душевном раз- витку, казујемо приче, историјске и библијске догађаје, које они цртају и бојадишу.

Истакао сам, укратко, метод и градиво инстинктивног цртања, а ради бољег успеха

УН И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

морамо имати у виду и саму поделу градива, јер ђак првог разреда — због своје неразвијености неће моћи извађати оно, што је у стању извађати ученик старијих разреда.

Градиво инстинктивног цртања мора се мењати према добу и према развоју душевних способности ученика. Према овим захтевима може се градиво поделити на 3 степена.

У првом степену игра главну улогу „цртање из фантазије“ које треба да је заступљено у I и II разреду. Ево да видимо зашто: Дете од 6—8 год. — а и старије — већином живи за игру и илузију. Воле све оно што је фантастично, необично, оно што га привлачи, а особито воле она бића и створове, који се крећу.

Ако ученик не би могао наћи сам градиво за инстинктивно цртање, учитељ би му могао задавати овакове задаће: Цртај дечка који пушта ваздушне лопте, који пушта змај; цртај дечка на велосипеду; цртај кућу из које је одачар промолио главу итд. При овом цртању учитељ не сме захтевати тачност јер није циљ овом цртању да се постигне тачност и лепота, већ да се даје прилика детету, да своје мисли, осећаје и фантазију у слици прикаже т. ј. онако како се њему причињавају.

У другом степену поред фантастичног цртања, главну улогу игра „цртање по памћењу и сећању“. Ево зашто: Детету од 9—10 год. особито се развија моћ схваћања и памћења. Интересира се за природу и њене појаве. О чему је површно чуо или читао, а није разумео, не мирује, док суштину ствари не испита и не упозна. Педантан је до крајности, и најмање ситнице хоће да истакне у својој цртежу. Што је једанпут видио, не исчезава му лако из памети. Кадар је свагда разликовати једну особу од друге. Особито интересују децу у овом добу војници. Разликује свагда пешака од хусара. И најситнији делови га интересују. Не само да ће цртати чаков и сабљу војничку већ и мамузу и гајтане на долама. У трећем и четвртном разреду нека задаје учитељ — од прилике — оваке задатке за инстинктивно цртање. Цртајте сунце кад се рађа и залази, дугу, лађу где тоне; цртајте роду

како шета, храни младе; цртајте војника, хусара као пешака и на коњу итд. У овом степену могу се већ илустровати читалачки предмети, разне приче, појаве и догађаји.

У трећем степену — поред осталих захтева — главно место заузима илустрација градива из историје, народних и уметничких комађа итд.

Код ученика од 11—14 г. особито се у овом добу развијају родољубиви осећаји. Јунаштво, одважност карактеристика је овог доба.

При својој испитивању дошао сам до тога закључка, да је велика разлика између мишљења, осећања, мушких и женских ученика. Мушки ђаци и у цртању показују самосталност, одважност, родољубље итд. Скоро сваки има посла са коњем. Један црта орача, други коњаника, кола са коњима итд. Јунаци, косачи, орачи, рат, битка на мору, пастири итд. то су им најмилији предмети цртања. — Код женских ђака искусих сасвим обратно. Своју нежност, несамосталност и у цртању исказују. Врло се тешко накањују да саме што створе. Најзад, шта видимо код женскиња?! Цвеће, воће, птице, разна покућства, ручни радови, водоноша, то су им најмилији предмети за цртање.

Према томе сасвим друге задатке мора задавати учитељ ученицима, а друге ученицама. Заједнички задатци могу бити: моменти из појезије, историје и читалачких предмета.

Инстинктивно цртање од велике важности може бити ради испитивања и оцењивања дечје интелигенције. Ако испитамо и посматрамо — што радикалније — дечје цртеже, из тога посматрања и испитивања, као из какве отворене књиге, може се наставник многоме чему научити.

Дете већином воле да црта кришом у књижици и на таблици. При својој том почетном инстинктивном цртању видићемо, да се најрадије занима људским облицима. Црта себе или своје другове, родитеље, браћу. Чућете чешће од малишана, где рекне, хоћеш да те насликам. Код разумног учитеља и само од себе настаје питање: Зашто дете не црта прво ствари из своје околине, које



добро познаје као: грабље, прозор, врата, лончић итд; или, зашто не црта одмах орнаменте? Одговор је прост. Себе црта зато, јер је већ у детету развијено самољубље; родитеље, другове и ближње зато, јер је већ у детету развијена љубав према родитељима, друговима и ближњему. Какву поуку може цртети учитељ из овог? Ево какву: Не присиљавајмо ученика одмах у почетку, да се занима природним и уметничким стварима и украсима, већ пустимо га да црта људе и оно што га најрадије интересира. — Видимо и то из дечјих цртежа да кад црта човека, нос не стоји на средини лица, већ у страни. Зашто то чини? Зато, јер он мисли да нос, као најистакнутији део лица, треба и на цртежу истаћи. Кад црта кућу онда црта и сво покућство у њој. Зашто? Зато, јер хоће да истакне, да се ствари у кући налазе. Шта може учитељ из свега овога научити и закључити? Прво то, да дете црта према свом схватању и развоју маште. Природу и ствари у њој не црта живо и верно, већ према своме душевном свету. Друго, дете воле истаћи истинитост, али ону истину, која одговара његовом развоју, а не нашем. Особито пак то може научити, да при инстинктивном цртању не смета ученицима.

Посматрање и критиковање дечјих цртежа може нам послужити, за испитивање и оцењивање дечјег памћења, бистроће, фантазије — индивидуалитета. — Можемо испитати инстинктивним цртањем дечје посматрање, развој перспективе, здрав хумор, живахну природу. Из свега овога можемо да утаничимо „дечју интелигенцију.“

Учитељи а и сви наставници у опште, врло би паметно урадили, кад би од дечјих инстинктивних цртежа сложили једну прегледну колекцију. Ова колекција — са гледишта дечјег испитивања — била би за сваког одушевљеног учитеља од драгоцене вредности. Лепше цртеже нека учитељ прикачи на зид, који би особито утицали на развој натицања, амбиције, воље и љубави према овом предмету.

И у овом правцу радио сам практично у својој школи, те из своје праксе и сту-

дирања извео сам ову теорију, а ради стварног доказа, донео сам ево собом неколико цртанки, да се поштовани слушаоци осведоче, да ли се може у овом правцу успех постићи?

в) *Техничко цртање у служби природе.*
(Цртање као самосталан предмет)

Цртање садржава у себи двојаки циљ: педагошко-психолошки и технички.

У првом и другом разреду треба да је заступљен једино педагошко-психолошки циљ, који се постизава инстинктивним цртањем наставе. Према томе у I-вом и II-ом разреду цртање не сме бити стручног карактера тј. самосталан предмет.

Од трећег разреда па на даље, поред педагошко-психолошког циља, главну улогу игра „технички циљ“. Према овом од трећег разреда треба почињати право цртање.

Технички циљ тежи за тим, да се све оне неправилности корегирају, које дете чини при инстинктивном цртању; да се ученицима разјасне комбинације, компликације природних и уметничких ствари. Да им се да појма о перспективи, сену, бојадисању итд; да се ученицима извежба рука за што лакше цртање; да им се потенцира воља, љубав и енергија према овом предмету.

При одабирању градива за техничко цртање морамо се држати ових педагошких начела: „природисходности и поступности“, а држати се овог питања: „интересира ли ученика оно, што треба да црта“?

Да би се техничка сврха цртања извела према модерним захтевима, не сме се цртање оснивати на стигмографији или апстрактној геометрији, већ сву апстракцију геометријску треба применити на природне или уметничке ствари. Та скоро сваки предмет има на себи геометријски облик. Узмимо четворокут видећемо га на табли, вратима, столици, књизи итд. Четвороугао сам по себи не интересира ученика, али прозор, врата, кућа, књига, већ су много интересантнији по ученике. Сасвим је природно, да ће ученик са већом вољом и трудом цртати природне и у-

метничке предмете, неголи апстракције геометријске. Кад је тако, онда не лутајмо ма куда, већ се вратимо природи.

Многи педагози, криво тумачећи реформне идеје, почињу сасвим избацити из основне школе прецртавање тврдећи, да је — тобоже — прецртавање (копирање) штетно по развјатк дечјих душевних особина, већ заступају једино цртање на основу очигледности и цртање по природи.

Но многи практичари искусише, а и сâм сам искусио, да су њихова заступања пр. терана. Ево за то доказа. Учитељ кад хоће да протумачи очигледно какву партију из геометрије, земљописа, природословља, ако нема при руци слику или оригинал, маши се одмах креде, да им прикаже очигледно цртањем, а ученици прецртавају тај цртеж са табле у своје белешке. Зар се овде ученици не служе прецртавањем? Сме-ли когод рећи, да је овај поступак учитељев погрешан. Не! Даклем ово је довољан доказ да прецртавање не није штетно.

Истина је, да прецртавањем ученици имитирају рад и посматрање друге које индивидуе, али прецртавање употребљено при корисним приликама, не само да није штетно, већ је без прецртавања очигледност у многим приликама немогућа.

И сама култура из искуства прошлих векова добија хране, а и развјатк човечанства, у многоме погледу, оснива се на рукотворној и духовној имитацији предака. Код св ког детета види се имитација, и то при његовом раду, игри, говору итд. Што да је онда опасна једино код цртања? Ево шта вели Јован Петхес у својој дечјој психологији: „Имитација може бити двојка, или је пред нама прегледалица, те је посматрамо, или је пак слика прегледалице у нашој памети. У првом случају прецртавање не само да ће се брже извести, већ је и сигурније, него у другом случају.“

Ако прецртавање не истакнемо за главни циљ у цртању — као што се оно до сад чинило — онда прецртавање не може бити опасно. Не налази се погрешка у прецртавању, већ у неправилном начину прецртавања — у учитељској педантерији и у ролском копирању. —

Из овога следи:

Да се тамо где нема учитељ при руци природне и уметничке предмете, или тамо где је нужно упутство наставничко, може и треба употребити прецртавање са табле или слике.

(Наставиће се.)

Индивидуалност.

Данашња модерна књижевност пуна је финих анализа душе. Публика жели да види, шта се догађа у души особа, и писци се труде, да финим психолошким опажањима предоче свету, тајни свет човечијег духа. Код примитивног света је песништво, које га забавља, са примитивним осећајима. Велики људски потреси наравно да су у свима временима исти, али за то опет човечија душа није иста она. Модеран човек другачијом духовном ризницом живи, другачијом средњовеки аскетик, а другачијом ловац и борац старога века.

Старо песништво показује, шта је било оно, што је људе у том старом веку интересовало, а то су: бојеви, пустиловни догађаји. Главно је, да је ту све баснословно. Душевни ниво њихов тек се у великим пртама разликује. одступа један од другог. Ко је ваљан, тај је и добар човек: а ко је онак, тај им је рђав човек. Овај им је одважан, а онај плашљив. Један им је јак, а други слаб; један је поштен, а други лукав, подао. Не само у приповеткама, већ и у развијеним грчким трагедијама само типови живе, али не особе. Али са развјатк м културе и књижевности унутарњи мотиви све већма освајају интересовање у место спољашњих догађаја. Све већма се односи пажња на душевни живот и тај душевни живот сваким дан м је све различитији, све се разноврсније очитује, а читалац у ствари уметничког приказивања његовог, захтева све више психолошког посматрања. Што су се пак практична психолошка знања толико умножила, највише су допринеле књижевност и уметност, пошто су својим уметничким творевинама и при-

казивањем, потпуно схватљивим и разумљивим учинили душевна стања. Књижевношћу смо научили, какви су људи и како да се нађемо у животу нашем међу њима. Писци и песници су показали, какв је живот човечији, и како се човек радује и пати у тим животним валима. Уметности су нас научиле, те смо у стању да схватимо, како се огледа душа човечија у цртама лица и покретима тела. Тако смо посматрањем споменика и слика научили, каква душевна стања можемо да закључимо из извесних црта лица и покрета тела.

А како се тек доцкан дете појављује у књижевности и уметности! Уметност и књижевност старог века једва да га зна. И касније, за дуго — скоро до најновјег времена — дете се тек тиме разликује од старијега, што је мање. Премда дете није мали човек, оно је нешто друго. Оно има сасвим особита својства, којих одрастан човек уопште нема, и обратно, целу гомилу таквих способности, које одрастан човек има — оно их нема.

Али као што се индивидуалност одраслих — или обичним изразом: карактер — разликује један од другог, тако се разликује и индивидуалност дечија једна од друге. Из тога следи, да за тачно познавање детета није довољно још ни то, ако нам пред очима и лебди разлика која постоји између одраслог човека и детета. Мора се понаособ утврдити постојећа разноликост и код поједине деце; дакле, свако поједино дете је самостална штудија, коју ако не изведемо, нећемо дете правилно познавати, па према томе доследно ни васпитати.

Тај ће посао практичним начином кадар бити да обавља онај, који у тој ствари има особитих способности, кога ће богата душевна готовина, радљива фантазија осетљиви живци помагати при интуитивном (очигледном) сазнавању индивидуалности.

Али ће још и онога, који је тим својствима обдарен, надопунити теоретска штудија, која, ако и не би пружила новог оруђа за испитавање индивидуалности, — као што фактично даје — барем свесним ће учивити опет све оно, што по нагону осећа.

Психологија је тек у новије доба узела у своја проматрања индивидуалне различнице, разлике. Истина је, да налазимо нека упутства у ствари индивидуалних различница већ и по најстаријим психолошким штудијама, али систематски, научно су се ове ствари тек у најновије доба почеле да проучавају. У Кантовој Антропологији ћемо наћи примедбе достојне сваке пажње, те које се могу сматрати за први покушај у одређивању директиве различница психологије.

Први покушај, који је ишао за тим, да ту науку учини самосталном, налазимо у логици Миља Штуарта, где иста наука и име добија. То је пак: *Етологија* — (*Ethology*, 1843). Покушај Миља Штуарта нашао је одзива само у енглеској и француској књижевности, и тамо су извршени први опити у ствари оснивања једне карактерологије. Ти покушаји, — пошто одударају од организоване немачке научне систематике — од стране немачких филозофа нису узимани у достојну пажњу. И, ма да се исти не поклапају са немачким научним системима, опет за то не могу им се опоречи њихови веома занимљиви подаци. Тако радови: *Paulhan*-а, *Fouillée*-а, *Malapert*-а, *Perez*-а, *Ribot*-а, *Binet*-а и *Henri*-а о карактеру, садрже у себи без сумње веома занимљиво градиво. А Енглези и Американци пак под именом: „*Mental tests*“ -а култивирају сасвим један особити начин проматрања интелигенције (знања), које је такођер већ занимљивих података дало за проучавање индивидуалних различница — различница.

Ка испитивању индивидуалних различница у новије време су учинили корак — два ближе како немачки, тако и француски и енглески филозофи помоћу психо-физичних опита. Тим опитима се смрало, да се помоћу њих констатује опћи закон који влада у душевним функцијама. Тако су наравно све оно, што је од просечног, обичног одступало, урачунавали у абнормалност, у погрешку. Међутим нашло се и таквих, који су баш те погрешке узели у претрес трудивши се да установе из њих, како у душевним радњама има типичних различница. Те разлике, различнице међутим су само

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

о извесним душевним функцијама исказали као на пример о перцепцији (схватању), о асоцијацији представа, о памћењу итд.

Најважнија диференција, која је до сада констатована, налази се у стварању представа У погледу стварања представа имамо: визуелне, акустичне, моторичне, и мешовите типове. Те важне диференце је пронашао француски психијатар *Charcot*.

На уређењу поља индивидуалних разлика, као што ћемо то доцније видети приликом састављања укупног резултата то је најважнији успех. Грдна маса која се добила различитим потанким испитивањем донела је уједно собом потребу, да се начини тачни преглед тог градива. Но опет за то, што се на овом пољу до сада обелоданило може се још увек држати да је сам покушај. Таковој диференцијалној психологији прве основе је положио *Dilthey*.*)

После њега је *Villiam Stern***) покушавао да исте систематизира, а у најновије доба је *Meumann****) гледао да још специјалније сложи научне резултате у ствари индивидуалности деце и да им са педагошког становишта определи вредност.

(Наставиће се.)

Школа и Настава.

Биолошки закони и истине у природописној настави. Јунге је истакао биолошке законе у природописној настави и тражио да се на њих пази. Као што се у физици и хемији пази на законе, тако је он тражио да се поступи и у природописној настави. Он је тврдио, да је то и са психолошке стране потребно. Али није заступао мишљење да се у свима школама то мора формулирати. У неким случајевима довољно је ако се закон сам развије из наставног разговора. Главно је, да учитељ јасно зна законе и у настави пази на њих, да их и ученици науче познати.

*) *W. Dilthey*, Beiträge zum Studium der Individualität. Sitzungsberichte der kgl. preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, 1896. I. 295. —

**) *W. Stern*, Über Psychologie der individuellen Differenzen, Leipzig. J. A. Barth, 1900. —

***) *E. Meumann* Vorlesungen zur Einführung in die experimentelle Pädagogik. I, II. Leipzig, 1907. W. Engelmann. —

Јунге је истакао о сам таквих закона:

а) Закон само одржања. Место где се живи, начин живота и уређење тела да одговарају једно другом. Риба живи у води; има пераја и бешику; она плива.

б) Закон органске хармоније. Сваки створ је део целине. Као што поједини део тела служи организму, тако поједини створ служи целини. Закон самоодржања у животној заједници и затим примењен на целу земљу, даје закон органске хармоније. Биљке служе животињама за одржање; обоје у своме размножавању одржавају равнотежу. Смрт појединог створа, потребна је за одржање целине.

в) Закон прилагођавања. Начин живота и опрема тела до извесног степена, поклапају се са местом где се живи.

1. Од начина живота зависи опрема нпр. Урањено свинче има ређу длаку.

2. Од начина живота зависи место где се живи н. пр. Зими тражи зец баште и купус.

3. Од опреме тела зависи начин живота н. пр. Младо тиче има крила; оно лети.

4. Од опреме зависи место где се живи н. пр. Паче је удешено за пливање; оно тражи воду.

5. Од места где се живи зависи начин живота н. пр. Домаћа мачка живи сасвим друкчије него дивља.

6. Од места где се живи зависи опрема н. пр. Рибе, гуштерици и т. д. имају боју према својој околини.

г) Закон о подсли рада. Што је више подељен укупан рад на поједине органе, тим се потпуније изводи или што је више органа, тим потпуније може сваки орган да обави своју посебну службу.

Рак се служи маказама као руком, оружјем и ногом. С тога му ход није тако удесан као у псета, које се шапом служи само као ногом и руком.

д) Закон развића. Сваки орган развија се из простог до потпуности.

Из крушковог семена развија се велико, лепо крушково дрво.

ђ) Закон постајања. Делови што постоје утичу на нов део који треба да се развије тако, да се развије тело сасвим одређена облика.

Из клице крушкова цвета може се развити само крушково дрво, а никако хрст.

е.) Закон складности. Поједини органи зависе од целине и један од другог.

Чељуст грабљивих животиња и канце иду упоредо.

ж.) Закон уштеде. Појављује се у простору и у броју.

Смотавање листића у цунољку.

Против ових закона изнео је Шмајл и други приговоре, и прихваћа као закон само закон складности и закон постајања, а остале сматра као правила.

Осим Јунге-а изнео је још и Клауш биолошке законе за школску наставу. Овима приговарају Шмајл и Хесе.

Биолошке истине. — Шмајл не прихваћа биолошке законе. Место њих истиче биолошке реченице. Дај их назива уводним реченицама, а Руде биолошким истинама.

Кад се у настави говори о шеви, препелици, зецу и т. д. тада деца установе: Да многе пољске животиње у својем оделу земљане боје, имају изврсно средство против својих непријатеља. Или: Животиње које су изложене многим опасностима, већином се јако множе.

Разлика између биолошких закона и истина. а.) Апстракција у законима тражи од ђака много познавања и опажања, чега нема редовно у ђака основне школе. Напротив биолошке истине добију се на много лакши и простији начин.

б.) Истине имају свој однос према стварној, правој својој основи, с тога их је лакше разумети и опазити.

в.) Јунге-ови закони траже зрелију способност мишљења, него биолошке истине. Закони су према томе, подеснији за више разреде, а истине су подесне већ за прву природописну наставу у основној школи.

г.) Јунге истиче осам закона, а биолошких реченица може се узети по вољи колико се хоће.

Шмајл не види тежиште у самом склопу биолошких реченица, него у чињеницама на којима се оне оснивају, види тежиште целе наставе. Садржина тих реченица, треба да је учитељу директива у настави.

Рудеово становиште у томе. а) Разлика између биолошких закона и истина, даје истинама педагошку предност. У њима је оно што се у школи може постићи.

б) Узрочност, која се тражи код биолошког принципа у природописној настави, води биолошким истинама.

в.) Главно је разумети биолошке чињенице, садржај оних формулираних истина. То разумевање потребно је и може се постићи у свакој природописној настави, па и у најпростијој основној школи.

г.) За прву природописну наставу доста је ако се узму најпростије биолошке истине н. пр. Биљкама треба за живот светлост, топлота и вода. Поступним развитком деце схватања могу се развијати и теже реченице о тој настави.

д.) У развијању биолошких истина, води учитељ ђаке индуктивним путем, од посебног општем, од примера истини. При понављању може се ићи и обратно, тражити примере за биолошке истине. Истина: „Грабљива животиња мора бити или јача, или паметнија или бржа од од своје жртве.“ Задаћа: Које су грабљиве животиње јаче од своје жртве? Које су мудрије? Које су брже? — Средне биолошке истине групну су се.

(Наставиће се.)

Педагошки преглед.

Велике народне школе у Данској. Од свију предмета у северним великим народним школама, највише се негује народни језик, али не као граматика, него помоћу добрих књига. Дневно се узима по један час за наставу у језику; исто тако негује се народна повесница, али не као повесница династија и ратова, него као повесница народа и културе. Уз то се учи устав и државно уређење, статистика, законодавство и општа знања. Још се учи митологија северних народа, земљопис, физика и кемија, зоологија и ботаника, основи математике, физиологија, основи економије и сточарства, рачун, књиговодство, цртање, ручни рад, стари северни језик, енглески, невање и шведска гимнастика. Пази се на практичне потребе, у корист тога приређује се н. пр. течај за рибаре.

Посебна настава у веронауци не предаје се. Грундвиг, а тако и Колд знали су, да се у таку наставу брзо унесе догматизам; а Грундвиг је због тога много патио (због својег слободног правца у проповедима, изгубио је и проповедничко звање), па је хтео своје ђаке од тога да сачува. Уобичајена је јутарња молитва, на коју долази ко хоће, приморавања нема ни у томе, ни у чему другом. Ђаци имају потпуну слободу,

ако хоће, могу доћи на течај или не, могу учити столарство или други који занат или не. Једино, на чега се обвезују при ступању у завод јесте: да се пристojно владају.

Тако ове школе, и ако су сличне интернатима, а с њима их многи и упоређују, ипак су много друкчије у свему. Може се рећи, да те школе имају све добре интернатске стране, а без оних интернатских лоших страна. Једна од најбољих таквих страна јесте, што ученици живе породичним животом у заводу међусобно и с породицом управитеља.

Управитељ и учитељи тих завода, обично су академски спремени људи, велика знања и говорничка дара, на чега се нарочита пажња полаже. Учитељ не предаје сувопарно набрајајући чињенице, не служи се књигом или другим списом него слободном, срдачном речи иде за тим да задобије слушаоце. Отуд долази да су међу учитељима тих великих народних школа најбољи говорници на северу. Бива, и то не ретко, да по неки од њих не прими ни катедру на свеучилишту, јер га љубав своје народу води, да стави своју снагу у службу ове ствари.

Радна снага ученика је велика. Они долазе свежи, одморна духа на велику школу и у стању су примити необично много душевне хране. Дневно имају 8—9 наставних часова и један час гимнастике. Но и тиме није довршено њихово учење и жеља за знањем, неких вечери преко седмице држе се дискусије. Тиме се ђаци вежбају у јасном и тачном изражавању, и — што је веома важно — једно питање расправљати са развог ставовишта.

Често се претресају сасвим опште теме, н. пр. „Вредност телеснога рада,“ „Значај пријатељског опх ђења,“ „Како да се најбоље употребе слободни часови“ и томе слично. Расправљају се и практична питања из економије или општег уређења. На те вечери, обично долазе сељаци из оближњих села, да суделују на тим дебатама, које су често врло живе и занимљиве. Често имају млади људи и мале новине које сами пишу, са уводним чланцима, песмама, причама, питањима и одговорима.

Кад се тако ради, природно је, да ученици бављење своје у тој школи, смартају за најмилије доба својег живота. Још дуго после изласка свога из школе, одржавају везе с њоме обично тиме, што су чланови удружења које велике народне школе.

Како се сврше јесењи пољски рад, ви на селу (нарочито од 1—4. новембра) почиње сваке године велико путовање. Сви су возови препуни и цела је земља у комешају. Са свију сељачких имања, журе великим народним школама људи и младићи од 17—25 године жељни науке. Као што се по другим земљама ужурба народ у време новачења, тако се овде ужурбају људи да стигну на рок уласка у велику школу.

С пролећа враћају се опет кући или одлазе негде у службу, да још боље проуче свет. На њихово место стижу тада девојке, а за њих се припређује течај већином у лето. Наставни план је сасвим једнак; и овде се поред домаће вредноће, природописа, земљописа и т. д. предаје све као и мушкима.

Данске велике народне школе имају по 75 до 300 ђака, који су већином у добу од 18 до 25 година. Једна од највећих тих школа јесте проширена велика школа у Аскову, где је 1865. год. премештена она велика школа из Rödninga јер је Данска 1864. год. изгубила Rödning. Две трећине свију ученика је из сељачких поседника, једна трећина је занатлија и сиромашнијих без поседа. У опште се истиче, како повољно делује тај заједнички живот послодаваца и њихових раденика. Број ових последњих стално расте, од како држава плаћа издатке за сиромашне ђаке. А државна помоћ која се издаје од 1853. године порасла је од 4000 на 300.000 Круна; од тога се издаје на стипендије 180.080 Тако је поможено свакоме, који хоће зиму да проведе на великој школи, да то и покрај своје сиротиње може учинити и ако је и иначе издржавање веома јефтино, јер стан, храна и настава стаје 30 круна месечно. Треба имати на уму, да су све велике школе приватна подuzeћа, и како се покажу вредне пажње, помаже их држава новчаном припомоћи. Данас има у Данској око 90 великих народних школа. Пре десет година било их је 68 са 6000 ђака. Већ дотле образовано је у Данској 82.000 ученика и 40.000 ученица у тим школама. Између 20 становника увек је један, који је учио неку велику школу, Према томе дошле су и повољне последице: Данско песништво и повесница раширило се по народу, љубав к отаџбини је јака, духовни поглед у народа је широк, сталешке разлике јако су смањене. А ово је једна од главних сврха, која се у тим школама м ра постићи. Сталешка разлика не рачуна се овде ни

у што. Рибари и лађари, који су на морским обалама одрасли, и чине сасвим за себе један свет, четири месеца заједно живе, једу, уче, слушају, раде и одмарају се са сељацима са села и разних имања. Два одељена света долазе у додир да се упознају и разуму. Онај са Исланда упозна се са оним из Норвешке, а Норвежац са Данцем и обратно. Од простог сељака ствара ова школа разумног познаваоца света. Брише разлику између сељака, радника, занатлије и трговца и пред све износи једну исту задаћу којој је циљ да их просвети и углади.

Такав рад морао је имати и стварна успеха. Занатлијство на селу подигло се, земљорадња је била у стању, да се из својег једног стања извуче без државних прешних мера. Развијена интелигенција сељачког становништва увидела је између осталог, да је народу спас у делимичном прелазу на млекарство; то се извело, и сјајно потврдило да је правилан био тај потхв.т. Извоз масла повисио се од 18 на 79 милијуна фуната.

И друге северне земље основале су такве велике школе и показале добре резултате. У Шведској је било још 1897. год. 30 великих народних школа, у Норвешкој 15, у Финској 13. Па и у Северној Америци исељени Данци пренесоше ту установу.

Могли би још овде изнети рад на томе пољу у другим државама, али ћемо се за сада ограничити на ово што је приказано.

У главном је важно у тих школа ово: Оне дају могућност сваком човеку, да извесно време посвети образовању својих душевних способности и то у добу, кад је ђак већ стекао искуства и кад је жеља за знањем и моћ појимања нарочито велика; оне хоће да изједначе сталешке разлике и да унапреде смисао за добро и лепо; јачају љубав к отаџбини и навикавају на племен та уживања; шире интелигенцију знања у народу и тако индиректно унапређују добро стање народа.

Тако могу и мали народи и мале државе да се јако унапреде кад разумно раде.



Практичне обраде.

Година и годишња доба.

— Адам Пејић — Сарајево.

Четврта лекција.

А. Преглед рада.

α) Наставна средства. Телуриј, глоби штапић, којим ће један ученик показивати нагнуте осовине.

β) Наставно градиво. А. 21. марта стоји земља спрема сунца тако, да су обје половине једнако сунцу нагнуте. Дан и ноћ су једнако дуги. Код нас почиње пролеће.

Б. 21. јуна стоји земља спрема сунца тако, да је северна половина земље већма сунцу, нагнута, него јужна. Дан је најдужи, а ноћ најкраћа. Код нас почиње лето.

В. 23. септембра нагнуте су обе половине једнако сунцу. Дан ноћ су омет једнако дуги. Код нас почиње јесен.

Г. 21. децембра стоји земља спрема сунца тако да је јужна половина земље већма сунцу нагнута него северна. Дан је најкраћи, а ноћ најдужа. Код нас почиње зима.

Б. Методички поступак.

I степен. а) Шта смо посматрали на глобу задњи сат? Осован, водораван и кос положај осовине глоба према лампи. — На што смо то у мислима пренели? — На положај земаљске осовине према сунцу. — До ког смо закључка дошли? — До тога, да земаљска осовина стоји вазда косо према сунцу. — На темељу чега смо то закључили? —

б.) Колико је годишњих доба? — Реци их редом! — У које је годишње доба најтоплије, а у које најхладније? — Која годишња доба припадају летном, а која зимском полугодишту? — У које годишње доба почиње школска година, а у које доба свршава? — како постају годишња доба? ..

Навештај. — Данас ћемо учити како постају четири годишња доба: пролеће, лето, јесен и зима.

II степен. Пази. — (Покажем телуриј). Реците ми још ово: Шта приказују поједини делови ове справе? — Шта нам приказује та округла плоча? — Равнину земаљске стазе. — Је ли право приказата? — Није равнина је земаљске стазе дугуљасто округла! — Како смо

је назвали? — Равнином еклиптике. — А шта је еклиптика? — Дугуљаст круг, у ком земља обилази око сунца. — У чему се дакле разликује еклиптика од равнине еклиптике? — Шта је приказато на тој равнини земаљске стазе? — Месеци и датуми. — Сад ћу ја окретати стројем, а ви пазите на осовину глоба! — (Крећем стројем, а један ученик показује штапићем нагнуће осовине) Шта сте опазили? — Како стоји земаљска осовина према сунцу, док земља обилази око сунца? — Вазда косо. — Још ћу окретати, а сад пазите на осветљење земље!... Шта сте опазили? — Јели вазда једнако осветљена северна и јужна половина земље? — Није. — Јели по томе вазда једнако топло на површини земље? — Кад је код нас умерено топло? — У пролеће и у јесен.

А. Пролеће.

α) Предочивање телуријем. — (Прикажем положај земље према сунцу 21. марта). Како стоји земаљска осовина према сунцу? — Косо. — Која је половина сунцу већма нагнута? — Обе су земаљске половине сунцу једнако нагнуте. — Каква је по томе топлота на обим половинама земље? — Једнака. — Како падају сунчане зраке на земљу? — На екватор осовно а што даље падају од екватора, то падају већма косо, док покрај полова пролазе. — Каква је по томе топлота на земљи? — Око екватора је најтоплије, на половима најстуденије, а на средњим паралелама умерено топло. — Шта пише овде (показујем) на приказатој равнини земаљске стазе? — Март. — Који је датум? — 21. — Јест, 21. марта почиње код нас пролеће. Понови! — Шта почиње овда на јужној половини земље! — Јесен.

β) Показивање глобом. — Који зна наместити глоб спрема свеће да нам приказује пролеће? — Хајде — Н.! — Покажи границу осветљења! — Куда пролази? — Меридијанским кругом. — Јесу ли онда дан и ноћ једнако дуги на целој земљи? — Јесу. — Каква је стога топлота у обим земаљским половинама? — Једнака. —

γ) Дужина дана и ноћи. — Кад је код нас дан, а када ноћ? — Јесу ли код нас дан и ноћ вазда једнако дуги? — Шта смо опазили 21. марта гледе дужине дана и ноћи? — Дан и ноћ су једнако дуги, по 12 сати. — Како зовемо једнакост дана и ноћи? — Равноднев-

ницом. — Како зовемо ту равнодневницу стога, што тијем даном почиње пролеће? — Пролетном равнодневницом.

Утврђење. — Када земља на своје путу око сунца иза зиме доспе у таки положај према сунцу, да су јој обе половине једнако сунцу нагнуте, онда код нас почиње пролеће, а на јужној половини земље јесен. Пролеће почиње код нас 21. марта; дан и ноћ су једнако дуги и то се зове пролетна равнодневница.

Претрес. — Када почиње код нас пролеће? — Шта онда почиње на јужној половини земље? — Како стоји земаљска осовина спрема сунца 21. марта? — Куда пролази граница осветљења? — Како стоји на успоредницима та граница осветљења? — Шта закључујемо из тога, што је осветљени део сваке успореднице једнак неосветљеном делу? — Шта је равнодневница? — Када пада пролетна равнодневница? — Које годишње доба следи иза пролећа? — Лето.

Б Лето.

α) Предочивање телуријем. — (Крећем стројем даље и прикажем положај земље спрема сунца 21. јуна). Како сада стоји земаљска осовина према сунцу? — Опет косо. — Која је половина земље већма нагнута сунцу? Где је по томе топлије? — На северној половини земаљске стазе? — 21. јуни. — Шта почиње код нас 21. јуна? — Лето. — Колико је прошло од 21. марта? — Три месеца. — Јест, пролеће траје три месеца и та су три месеца приказата на равнини земаљске стазе. Шта почиње 21. јуна на јужној половини земље? — Зима.

β) Показивање глобом. — Намести глоб да приказује лето — Н.! — Покажи границу осветљења! — Пролази ли сада меридијанским кругом? — Не пролази. Покажи северну средњу паралелу! — Испореди осветљени део те паралеле са неосветљеним! — Какви су по дужини? — Неједнаки. — Шта из тога закључујемо гледе дужине дана и ноћи? — Дан је дужи, а ноћ краћа. А како је на јужној половини земље? — Ноћ је дужа, а дан краћи. — Где падају сунчане зраке осовно 21. јуна? — На $23\frac{1}{2}$ с ш. — Како је приказат на глобу тај степен северне ширине? — Испрекиданом кружном пртом.

γ) Дужина дана и ноћи. — Шта смо опазили гледе дужине рада и ноћи иза пролетне

WWW.LJNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

равнодневнице? — Дани постепено расту, а ноћи опадају. — На колико сати нарасте дан до 21. јуна? — На 16 сати. — Јест, 21. јуна дан је 16 сати и то је код нас најдужи дан у години. Понови! — А на колико сати ноћ? — На 8 сати. — Тако је; 21. јуна ноћ је 8 сати и то је код нас најкраћа ноћ у години. Реци тако! — А како је на јужној половини земље? — Тамо је обратно, дан је 8, а ноћ 16 сати.

Утврђење — Када земља на своме путу око сунца доспе у таки положај према сунцу, да је северна половина земље сунцу већма нагнута него јужна, онда код нас почиње лето, а на јужној половини земље зима. Лето код нас почиње 21. јуна; дан је 16, а ноћ 8 сати. На јужној је половини земље обратно: дан 8, а ноћ 16 сати.

Претрес. Када почиње код нас лето? — Шта онда почиње на јужној половини земље? — Која је половина земље већма сунцу нагнута 21. јуна? — Реци разлику у дужини дана и ноћи 21. јуна? — На коју успоредницу падају зраке сунчаног светла осовно? — Када почиње код нас пролеће, а када свршава? — Колико траје пролеће? — Које годишње доба следи иза лета? — Јесен.

В. Јесен.

α) Предочавање глобом. — (Прикажем стројем положај земље спрам сунца 23. септембра). Како сада стоји земаљска осовина према сунцу? — Опет косо. — Која је половина земље већма нагнута сунцу? — Обе су једнако нагнуте. — Шта закључујемо из тога гледе топлоте? — Једнако је топло у обим земаљским половинама. — Који датум види овде (показујем) на приказатој равнини земаљске стазе? — 23. септембра. — Шта почиње код нас тога дана? — Јесен. — А шта почиње на јужној половини земље? — Пролеће. — колико је прошло од 21. јуна? — Три месеца. — Колико докле траје лето? —

β) Показивање глобом. — Који ће да намести глоб према свећи тако, да нам приказује лето? — Хајде — Н! — Покажи границу осветљења! — Куда пролази? Меридијанским кругом. — Имали дакле разлике у дужини дана и ноћи? — Нема; дан и ноћ су једнаки на свим паралелама. — Где падају сунчане зраке особно? — На екватор, као и 21. марта. — Како падају сунчане зраке на даље паралеле од

екватора? — Каква је према томе топлота у у овим земаљским половинама? — Једнака.

γ) Дужина дана и ноћи. — Кад је код нас најдужи дан? — Шта опажамо иза 21. јуна? — Дан бива краћи, а ноћ дужа. — Кад се изједначе? — 23. септембра. — Како зовемо ту једнакост дана и ноћи? — Јесенском равнодневницом

Утврђење. — Када земља на своме путу око сунца иза мета доспе у таки положај, да су јој обе половине једнако сунцу нагнуте, онда код нас почиње јесен, а на јужној половини пролеће Јесен код нас почиње 23. септембра; дан и ноћ су једнако дуги и то се зове јесенска равнодневица.

Претрес. — Које годишње доба почиње 23 септембра? — Шта онда почиње на јужној половини земље? — Куда прелази граница осветљења 23. септембра? — Испореди дужину дана и ноћи на свим паралелама на земљи! — Испореди топлоту на северној и јужној половини земље! — Шта је равнодневица? — Кад пада пролетна, а кад јесенска равнодневица? — Колико су пута у години дан и ноћ једнако дуги? — Које годишње доба следи иза јесени? — Зима.

(Наставиће се.)

Извештај о стању школа у епархији темишварској. за год. 1906—1907.

XXVIII. Седнице сјеских учит. зборова. 1. Арадски срески учит. збор држао је седницу своју 25. априла (8. маја) 1907. год. у Оросламушу. У истој је прво узео к знању рад одборске седнице од 24. априла (7. маја) 1907. год. и извештај о стању своје благајнице; решено је да умоли ово епарх. школ. одбор, да му сваке године доставља именик учитеља и учитељица тога школ. среза. Од предавања било је ових: Високоблаг. г. Ђорђе Поповић, главни школски референт изнео је у кратко нацрт о буквару, како се исти има саставити за фономимички метод, које је збор са захвалношћу саслушао. Стеван Нађвински учит. из Срп. Вел. Св. Миклуша читао је расправу: „У чему да се огледа заједнички рад епарх. свештенства и срп. нар. учитељства у нар. цркв. служби и како да се потребна хармонија за тај рад негује и унапређује.“ Ту исту тему су расправљали и Петар

Лекић варјашки и Радивој Којић, нађалски учитељ. — Светозар Ајвас оросламошки учитељ читао је расправу: „Саветовање о стварном стању народа нашег и шта би могла школа за побољшање истога учинити, а шта учитељ?“ Срећко пл. Суботић санадеки учитељ практично је радио „О магнету“ лекцију за V. и VI. разр. осн. школе. — Милош Ковинчић, арадски учитељ читао је расправу своју: „О строжијим казнама у осн. школи, које су и кад да се употребе?“ Све ове радове примила је седница са похвалом за добре. Решено је да ће се идућа седница одржати у Сиригу и изабрата су два члана, да записник ове седнице оверове.

Великобечкеречки срески учит. збор држао је своју седницу 26. априла (9. маја) 1907. год. у Срп. Итебеју — Александар Торђански учит. из Срп. Арадца читао је своју расправу: „У чему се огледа заједнички рад епарх. свештенства и учитељства у народно црквеној служби и како да се потребна хармонија за тај рад негује и утврђује.“ — Душан Грунчић учитељ вел. бечкеречки расправљао је: „О важности и начину предавања гимнастике у осн. школи.“ — Василије Вртирашки, учит. у Модошу читао је своју расправу: „Како да се одвикну деца од неправилна говора.“ — Анђелија Лукићева учитељица из Бега Св. Ђурђа практично је радила из очигледне наставе у другом разреду „О месту.“ — Мара Попова учитељица у Срп. Итебеју практично је радила: „Увод у земљопис.“ — Миловој Бугарски учитељ у Вел. Бечкереку читао је своју расправу: „О цртању у основној школи.“ — Исидор Купусаревић учит. у Срп. Елемиру читао је расправу своју „О вечерњим школама.“ — Збор је све радове за добре примио. Одредио је да ће збор идућу седницу у Вел. Бечкереку одржати и саставио је за исту дневни ред. Предлози: Решио је да умоли ово епарх. школ. одбор да новчано казни оне чланове, који одсуство своје нису оправдали. —

Великокикински српски учитељски збор држао је седницу своју 12. (25.) јуна 1907. год. у Срп. Кртуру. Обавио је избор часника, поново је изабрао све старе чланове и још двојицу нових: Милана Поповог учитеља из Карлова и Милоша Бандића учитеља из Вел. Кикинде. Марко Вујић читао је своју расправу о предавању једне лекције у газдинској поновној школи. — Славко Лаковић учитељ из Вел. Кикинде читао је своју расправу: „О теорији

о л. наставе“. Катарина Радивојевића учитељка из Јозепова практично је радила из српске гимнастике у IV. разреду. — Александар Дрндарски, учит. у Јозепову читао је расправу своју: „О стању школа у опће.“ — Збор је саставио свој „Пословник.“ — Изабран је Пера Михајловић учитељ из Вел. Кикинде за благајника, а Милош Бандић учитељ из Вел. Кикинде за књижничара. — Збор је одредио да ће се за идућу седницу у Вел. Кикинди састати. — Саставио је дневни ред за исту идућу седницу. — После критике радови су за добре примљени.

Темишварски срески учитељски збор држао је седницу своју 12. (25.) октобра 1906. године у Парцу. — Даринка Радивојевића практично је радила са децом у I. разреду о рачуну до 3. — Михајло Предић учитељ из Српског Семантора. Читао је тему своју: „О срп. земљорадничкој задрузи у Срп. Св. Мартону.“ — Павле Павловић учитељ из Дињаша практично је радио земљопис у III. разреду. — Радивој Петровић учитељ из Чакова практично је радио у II. разреду причу „О поштовању родитеља.“ — Збор је радове за добре примио. Предлози: Умољава ово епарх. школски одбор, да члановима за одборске седнице одреди дневницу од 5 круна. — Саставио је дневни ред за идућу седницу коју ће одржати у Темишвару — Фабрици. —

Исти срески учитељски збор држао је седницу своју 17. (31. маја) 1907. године у Темишвару — Фабрици. — За првог перовођу изабрао је Ђуру Миланковића учитеља из Парца. — Владимир Торђански учитељ из Мехале расправља тему: „У чему се огледа заједнички рад епарх. свештенства и учитељства у нар. цркв. служби и како да се потребна хармонија за тај рад негује и унапређује.“ — Ђура Терзин учитељ из Тем. Фабрике практично је радио лекцију из катихизиса у IV. разреду. — Иванка Петровићева учитељица из Срп. Св. Мартона практично је радила из природописа (о магнету). — Тодор Милитарски учитељ из Краљевца практично је радио из мађарског језика. — Зорка Ађимова учитељица из Станчева практично је радила из земљописа. — Душан Берић учитељ Темишвара Града читао је своју расправу: „Дечија пратња при погребима.“ — Збор је усвојио извештај о благајници својој. — Све радове примио је за добре. — Саставио је дневни ред за наступајућу своју седницу коју ће

одржати у Рудни. — Предлози: Умолио је ово епарх. школски одбор да укине досадашњи обичај, да деца при погребима прате. —

XXIX. *Рад месних школских одбора.* Месни школски одбори држали су свега 596 седница у којима је донесено 2463 решења, која се односе око уређивања напретка срп. прав. основних школа.

(Свршиће се.)

ЛИСТАК.



Необична школа.

Врло необична школа налази се код Берлина у В. Лихтерфелду у једној малој вили. Плодне воћке окружују ту вилу, у којој се налази до 30 ученика и мушких и женских заједно.

Та школа нема строгог наст. плана, нити су из параграфа састављена школска правила, у њој не постоје телесне казне, нема прекора, тамо не постоје затварања на дому или у школи. Ученици не морају у школи седети укочено као кипови, него сваки седи онако како му најбоље годи, не буду кажњена ако учитељу за време предавања упадају у реч, или ако се са којим другом тихо разговарају. То је заиста врло необична школа, коју је са свим слободно против свију садашњих шк. уређења основао педагошки реформатор Бертолд Ото. И зато опет деца постигну своју цел и у овој школи као и у свима другим школама. Ово су морали признати и два саветника из министарства просвете, који су пре кратког времена имали да пресуде, хоће ли та школа моћи постојати или ће се затворити. Оба министарска саветника са задовољством су се опростили од школе, а министар просвете је изрекао: Школа ће постојати. Уђимо у ту школу. Око једног великог стола седе око 20 мушкараца и девојчица 10—16 година старих. Остали, који нису добили места око стола, седели су комотно на столицама у другом делу собе. Учитељ уђе у дворану. Улазак учитељев готово се и не примећује. Ђаци не устају с лармом и лупом, него раде започети посао непрекидно. Ученици не показују својом спољашношћу да је учитељ ушао у школу. Ђаци сматрају учитеља за свог најбољег пријатеља, он је њихов председник. Сад се започне т. зв. заједничка настава, која карактерише ту приватну школу. Учитељ рекне: На последњем нашем састанку овде, мала Мица имала

је још једно питање; да га чујемо. Мала Мица, слободна као код куће, запита: „Како је то, да су тела тако различите боје?“ Одмах се од присутне деце пријави једно и детињским начином растумачи малој Мици различности боја. Било је и упадања у то разјашњавање баш као у каквом парламенту. Они, које ова тема не интересује, занимају се другим чим. Стављају така питања, на која ни учитељ није у стању свагда да одговори. И учитељ се не женира да призна да не зна што шта. Он признаје да није свезнајући.

Сретна су та деца. Она смеју главу наслонити на руке. Она се смеју кретати како им њихови мишићи захтевају. Она смеју на неколико минута главу наслонити на скамију, да се мало одморе. Како се њима допада, тако се могу кретати. Никад у тој школи не опомиње учитељ на строго држање тела, као што је то обичај да у неким школама седе ђаци као укочени штапови, приморани су да по читав сат без мицања неприродно седе, што их јако умара. У тој школи се ништа не ради приморавањем.

Такав је живот у тој необичној школи. Ако је час учења неког језика онда строжије држи дисциплину на општем часу. Али том приликом не могу се чути из уста учитељевих какве строге или срдите речи, и није му то ни потребно. Па ипак деца са запетом пажњом слушају предавање. А то не чине можда за то, што она знају да им је потребно за живот, не, они то чине из чисте љубави према науци.

С нем.

М. Б.

Преглед књига.

Наше средње школе, написао М. Ј. Прештамано из „Браника“ за 1908. г. Ови добри и језгровити чланци излазили су у „Бранику“, а одатле су одштампани сад у засебну књижицу. Писац напомиње у предговору, да их је радио помоћу мисли и речи савремених немачких педагога Paulsen-a, Natorp-a, Rajn-a, Meumann-a, Lay-a, Gurlitt-a, Kerschensteiner-a, Kleinpeter-a и др. Писцу може служити као једна лепа одлика, што је у проучавању предмета о којем расправља, одабрао највиђеније представнике напредне школе на западу, ауторитете данашње немачке педагогије, која је још увек прва на том пољу науке. Расматрајући стање средњих школа у напредних народа на западу, писац упоређује просветно стање и правац наших средњих школа,



износи многу истину, од којих је по нека изношена у нас у јавно расправљање, али тек на дохват. Овде је наш застој приказан боље групано него игде до сад, и у главном тачно и непристрасно изнешене погрешке, које задржавају наше напредовање у просвети. Пријатељи опште одомаћеног класицизма, из превелике љубави према њему, можда ће наћи да има и не оправданих пишчевих приговора гимназијама, али стваран правац просветни тражи, да се и поред поштовања таквих педагошких назора, мора тежити нечем савршенијем и радити на остварењу његову. Како би лепо, корисно и напредно било кад би у нас било смисла за такав рад у позваних кругова. Колико би се дало полета народној просвети, кад би се за такав ваљан рад ангажовали и помагали људи, који тако знају проучити предмет интересан за све нас, за будућност нашу. Куда би ми одмакли с просветом нашем, кад би на реформи њеној радили бар у оним границама у којима можемо, и кад би такав рад поверавали спремним и вредним снагама. То ми са данашње странутице наше не можемо ни приближно да промеримо. Али је добар знак, што се већ и у нас јављају такви гласови, који ће бити гласници срећенијег и смишљенијег рада на нашем просветном пољу и моћним значајем садржине така рада, осоколити вредне радне снаге да се приближе једно другом, те заједничким потхватом учине родољубиву дужност, да се постепеним исправљањем погрешнога, сузбијањем назаднога, а снажењем напреднога, бољег и просвећенијег, учини колико се више може, да овај застој и назадак, који је у данашњим просветним приликама освојио земљиште, уступи место светлијим и спасоноснијим појавама. Ми препоручујемо ову књигу учитељским друговима, да је с пажњом прочитају. Она се не бави основном наставом, али је у њој пуно правилних погледа, с којима треба да се упознају народни учитељи као васпитачи народа и његове омладине. Рефлексије које су ту изнесене у тесној су вези и са основном наставом и са питањем просвећености народне у опште.

— и —

Приближује се крај године, а дужници „Шк. Гласника“ слабо се сећају своје дужности. Стара

болест појављује се и овде те прети да угуши лист. „Школски Гласник“ је покренут да послужи школи и учитељству и настојао је до сада, да ту своју задаћу врши како треба. Немарним плаћањем претплате и нешиљањем претплате никако, и покрај најбоље воље не може се ни један, па ни овај лист одржати. А ваљда је право да учитељи који сваку друштвену установу помажу, бар у првом реду сете се својих усана, па и својих учитељских и школских листова и толико их бар претплатом помогну да се одрже.

Ми знамо да је досадно читаоцима читати сваки час апел на дужнике, с тога им нисмо досађивали, него смо издржали и издржаћемо још оне издатке, који су потребни за овакав лист, али држимо да је крајње време, да се и дужници сете своје дужности.

Молимо и оне претплатнике који су један део претплате послали, да намире заосталу претплату. Крајње је време!

**Уредништво и администрација
„Школског Гласника.“**

Б Е Л Е Ш К Е.

Учитељски сеобни трошкови. Један пријатељ нам саопштава ово : „Још 1885. год изишла је наредба Шк. Савета, поводом једног конкрет-ног случаја, да су општине дужне својим учи-

тељима накнадити сеобне трошкове. Број решења је 107. Добро је да наши другови ово знају, те у потребној прилици заступају то своје право.“

Избор учитеља у Новом Саду. За учитеља у средишњој школи у Н. Саду, изабран је Милан Ђосић, учитељ у Т. Бечеју. — За учитеља на новосадској салашкој школи на Малом Јарку, изабран је Н. Шустран досадашњи учитељ у Силбашу.

Литерарно друштво „Будућност“ ученица срп. учитељичке школе у Карловцу изабрало је у својој редовној скупштинској седници, држаној дана 11. (24.) X. овај друштвени одбор за школ. год. 1908/9. За председницу Зорку Сточевићеву, учит. прип. IV. р. за подпредседницу Босиљку Ракићеву учит. прип. III. р. за I. тајницу Ружицу Марићеву учит. прип. IV. р. за II. тајницу Милку Јелачину учит. прип. III. р. за благајницу Даринку Гредичекову учит. прип. IV. р. за књижничарку Драгињу Кујунџићеву учит. прип. III. р. за II. књижничарку Милицу Купрешанинову учит. прип. III. р. за одборницу Миру Жанићаву учит. прип. III. р.

Књижевна молба. Рав. учитељ у Северину код Беловара г. Васа Витојевић жели издати целокупна дела врлог нашег покојника и неуморног и неумрлог радника на просветном и педагошком пољу покојног Мите Нешковића, на моли сваког, ко би знао ма за који његов књижевни рад, особито за оне радове из млађих дана покојникових, да му јави, где када и у којем листу су те радње изашле. Унапред најлепша захвалност.

Награда учитељима. Министарство просвете у Србији, наградило је 39 учитеља и учитељица, за рад у продужној школи у год. 1907-8.

Број ђака основних школа у Београду. У основним школама уписано је за 1908./8. школску годину: у I разред 663 м. и 646 ж. у II. раз. 609 м. и 580 ж. у III. раз. 684 м. и 601 ж. у IV. 679 м. и 538 ж. Свега 2.735 мушких 2.365 женских ђака.

Шарлах у Галицији „Glos Nauczycielstwa Ludowego“ пише, да у Галицији влада међу децом у ужасној мери шарлах; у свима местима јако пустоши. У Лавову влада у толикој мери, да људи не памте да га је тамо кад год било толико. Због тога су школе у Лавову и Тарнопољу затворене на дуже време.

Наука вере у школама у Риму. Италијанска влада донела је закон, по којем опћинама стоји

на вољу хоће ли пристати или не, да се у њиховим школама предаје наука о вери. Прва општина која се тим правом послужила јесте Рим. Градско веће решило је са 58 гласова против 3, да се наука о вери не предаје у основним школама.

Учитељи војнички часници По попису од 1. јануара 1908. има у немачкој војсци међу резервним официрима: 51 учитељ, 6 учитеља семинара, 7 ректора, 11 директора семинара. По трупама подељена су: у пешадији 67, у морнарици 3, у топништву 4, у трену 1. Год. 1900. 8. фебр. издата је наредба из царске канцеларије, којом се даје право учитељима и учитељским кандидатима, да служе као једногодишњи добровољци.

Велики број ђака у њујоршким школама. Прошле године било је у Њујоршким школама 640.000 ђака. Пошто тамо има 6000 школских зграда, то нису могли сви да стану у те зграде и око 60.000 ђака је одређено за полудневну наставу. Последње године саграђено је 26 нових зграда. На тамошњим општинским школама има 17.000 сталних учитеља и 1.000 привремених. Годишњи прорачун износи 33 милијуна долара.

Südmarke немачко шовенско друштво у Авертији имало је прошле године 391 подружницу са 38.175 чланова, ове године има 574 подружница са 49.667 чланова. За прве три четврти ове године имало је прихода К 226.961, а издатака К 161.714. Друштво има 97 књижница са 99.500 књига, а све су књижнице у крајевима где је народ мешовит. Немачки професори и доценти на свеучилишту у Грацу ових дана су покловили друштву 1064 К. Друштво је недавно купило на Старој Гори у Крањској једно имање.

Нове књиге.

Основи метарских мера, за потребу ученика и ученица средњих школа. Приредио **Коста Ивковић** директор у пензији. Београд, 20 п.

Наше средње школе, написао **М. Ј. Прештампано** из „Браника“ за 1908. год. Н. Сад штамп. „Браник.“

Извештај о српским народним школама у Н. Саду за шн. год. 1907-8. од **Б. Петровића**, управитеља.

Извештај о српским народним школама у Вршцу за шк. год. 1907-8. Саставио **Димитрије Илићин**, шк. управитељ.



УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА